

Божевільні з Вифлеєма

КУПИТИ

Усама аль-Ейса – письменник, публіцист і дослідник, уся творча і професійна діяльність якого щільно сконцентрована довкола палестинської тематики – політики, історії, географії, культури – із центром у Вифлеємі, цьому прадавньому містечку, у якому він народився у таборі для біженців 1963 року. Велика мала батьківщина автора є натхненням і джерелом усіх його художніх та академічних текстів, тож звучить у назвах оповідань та романів. Письменник занурює читача у глибокі та трагічні історії славетного святого міста через комічні, насичені міським фольклором оповідки, в яких реальне сплітається із неймовірним і загадковим. Герої цієї книжки – що знедолені міські маргінали чи пацієнти психіатричної лікарні, що історичні особистості чи сучасні відомі політики, проте, – аж ніяк не героїчні. Крізь історії божевільних із Вифлеєма, у всьому різноманітті їхніх безумств, шаленств, одержимостей і просто глупств, роман відкриває таємниці справжнього світу палестинців, у якому, за словами письменника, «неможливо вижити без тієї чи іншої долі божевілля», яке, зрештою, стало для них «єдиним способом опору».

Божевільні з Вифлеєма

Усама аль-Ейса

The publication of this translation has been made possible through the financial support of the Sheikh Zayed Book Award, Department of Culture and Tourism – Abu Dhabi

Публікація цього перекладу стала можливою завдяки фінансовій підтримці
Книжкової премії шейха Заїда,
Департаменту культури і туризму Абу-Дабі

جائزة الشيخ زايد للكتاب
Sheikh Zayed Book Award

أسامة العيسى

مجانين بيت لحم

Усама аль-Ейса

БОЖЕВІЛЬНІ З ВИФЛЕЄМА

---

*З арабської переклав
Богдан Горват*

ЛЬВІВ

УДК 821.411.21

Е-44

Усама аль-Ейса

БОЖЕВІЛЬНІ З ВИФЛЕЄМА

Роман

З арабської переклав Богдан Горват

Перекладено за виданням:

مجانين بيت لحم
أسامة العيسة

ISBN: 9789953269641

الدمعة: نوفل

الفئة: روايات

تاريخ النشر: 2013

الجوائز: جائزة الشيخ زايد للكتاب 2015، فئة الآداب

عدد الصفحات: 256

المقاييس: 14.5 * 24

Усама аль-Ейса — письменник, публіцист і дослідник, уся творча і професійна діяльність якого щільно сконцентрована довкола палестинської тематики — політики, історії, географії, культури — із центром у Вифлеємі, прадавньому містечку, в якому він народився у таборі для біженців 1963 року.

Велика мала батьківщина автора є натхненням і джерелом усіх його художніх та академічних текстів, тож звучить у назвах оповідань та романів. Письменник занурює читача у глибокі та трагічні історії славетного святого міста через комічні, насичені міським фольклором оповідки, в яких реальне сплітається із неймовірним і загадковим. Герої цієї книжки — що знедолені міські маргінали чи пацієнти психіатричної лікарні, що історичні особистості чи сучасні відомі політики, проте, — аж ніяк не героїчні. Крізь історії божевільних із Вифлеєма, у всьому різноманітті їхніх безумств, шаленств, одержимостей і просто глупств, роман відкриває таємниці справжнього світу палестинців, у якому, за словами письменника, «неможливо вижити без малої чи більшої частки божевілля», яке, зрештою, стало для них «єдиним способом опору».

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

© Hachette Antoine s.a.l., 2013

© Богдан Горват, український переклад, 2020

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2020

ISBN 978-617-7654-24-6

Застереження

У цій по-шагразадськи розказаній історії, як, зрештою, у кожній іншій — небагато правди, зате немало вимислу і звичайного пустослів'я.

Точнісінько, як у житті.

Божевільня

Дегейша — назва, яку згадують палестинці, коли помічають у комусь прояви безумства, коли хтось їх роздратував чи розгнівив, коли щиро бажають комусь лиха, коли не воліли би бачити поруч себе когось недоброго, а також із багатьох-багатьох інших різних причин:

— А щоб тебе до Дегейші забрали!

І ось я, примірячи на себе то роль письменника, то усвідомлюючого оповідача, який водночас знає і не знає нічого, говорю голосами інших героїв так, аби мене ніхто не впізнав, що, однак, не заважає читачеві ототожнювати оповідача з автором. Проте це не викликає в мені ні роздратування, ані бажання комусь щось доводити. Написавши вже трохи про божевільних із Дегейші і не підозрюючи, що сам став одним із них, я цілком добровільно і в здоровому глузді їду туди, де, сподіваюся, на мене вже чекає Юсуф Аллян.

Чи був я божевільним уже тоді, коли задумав писати роман про Дегейшу, чи мав лише деякі, непомітні для себе прояви, які розвинулися із моїм зануренням у світ божевільних?

Усе починалося майже без плану — з кількох списаних аркушів не зовсім ясного змісту, які залишив по собі мій дядько аль-Абд Аляві. Він писав їх перебуваючи у-божевільні, намагаючись розказати історію про себе і своїх колег, та згодом полишив. Ці записи мене зацікавили. Вони викликали певні питання, які, своєю чергою, викликали наступні.

«Чим є світ, як не одним великим питанням?», питав Мунір Шахата у перші дні свого божевілля. Зараз я ніби бачу його там, звідки нема вороття — він із сарказмом спостерігає, як автор розгублено починає свій шлях.

У цьому романі невпинно з'являтимуться нові і нові питання, на які мені важко буде відповісти.

Автор

Примітка: цей роман буквально прошивають деякі історичні та літературні тексти, які, для збереження їхнього духу і точності передавання змісту, подаються без редакції.

Там, де хащі зненацька захопили єгипетського пашу

— Повикорчуйте всі дерева! Щоб жодного не зосталося!

Дегейша — табір для біженців, в якому я народився, розташований на горі, радше — між пагорбами, між двома вифлеємськими пагорбами на шляху з Єрусалима до Хеврона. Заки його заселили вигнанці з різних сіл у 1948 році, тут були суцільні непролазні хащі.

Ім'ям своїм це місце завдячує Ібрагімові-паші (1789 — 1848), сину Мухаммада Алі, славетного правителя Єгипту, яким він був відряджений до Палестини та Сирії. Ця Ібрагімова пригода тривала цілих дев'ять років, із 1831-го аж по 1840-й, і розпочалася, коли Абдулла-паша Аль-Джаззар відмовився видати кілька тисяч єгиптян, які тікали сюди від своїх поміщиків, посилаючись на підпорядкування обох земель Османської Імперії одному султану. Ібрагімові не пощастило, що палестинські селяни та шейхи із двох ворогуючих між собою пагорбів, поділених між кланами Кейс та Ємен, зустріли його повстанням. І хоча деякі з них перебігали до його табору, стаючи на його бік, усе це неабияк порушувало спокій перебування паші у Палестині.

На шляху до придушення бунтівників, дорогою з Єрусалима до Хеврона, неподалік від Вифлеєма, Ібрагім показав на гористу місцевість, укриту суцільно непролазним чагарником, вимовляючи слова по-єгипетськи, із притаманним єгиптянам акцентом:

— Туди! Туди, де хащі, ДЕХАЩІ! — так і прижилася назва, хоч і в дещо зміненій формі, подібній до місцевої вимови — Дегейша.

Спеціальний — і досвідчений у цій справі — загін паші одразу ж приступив до ліквідації чергового палестинського лісу, в якому могли переховуватися бунтівники. Ніщо, Уджейле, так не вгамує гнів єгипетського завойовника, як палестинські ліси у вогні. Жодне інше полум'я, Сатахаре, не здатне вгамувати гніву паші від поразки у приборканні фелахів і шейхів з лісистих гір, що виступили проти нього.

Причин для непокори було багато. Це і обтяжливі високі податки, які він на них наклав, разом із податком «на голову», згідно з яким кожен мав платити окрему суму за своє перебування на цьому світі. То і реформи, які їм не припали до душі, як-от скасування «особливих днів», церковного привілею, яким користувалася релігійна аристократія у Єрусалимі. Не прийшлися їм до вподоби і тісні однострої війська паші, за що він їх переслідував і нещадно карав.

Коли паша розбив свій табір біля Ставків Соломона за Дегейшею, на нього зненацька напали повстанці, вбивши кількадесят його солдат. Було то на півшляху до Хеврона, в якому він зайнявся вбивствами та руйнуванням, а також узяв у облогу Печеру Патріархів, у якій сховалися вцілілі містяни.

Залишаючи Хеврон, Ібрагім забрав із собою з міста кількасот (за іншою версією — усіх) молодих хлопців, які згодом і сформували хевронську громаду заповітного Єгипту, про яку сьогодні знаємо не так багато. Хіба от лише відома танцівниця Люсі, якій належить вислів «Якщо акторкам можна танцювати, то чому танцівницям не можна бути акторками?», в останньому інтерв'ю зізналася, що її предки походили з Хеврона.

Любий Уджейле,

доля таки зіграла свою гру з Ібрагімом-пашею, і міжнародна коаліція змусила його відступити та повернутися до Єгипту, водночас велика частина, якщо не переважна

більшість, його війська вважала за краще лишитися у Палестині. Так чи не в кожному палестинському селі з'явилася родина Єгиптянів. Траплялися й інші прізвища, що вказували на їхнє походження — переважно за назвою сіл чи містечок, або єгипетських місцевостей — і навіть після того, як вони родичалися з тою чи іншою великою місцевою родиною, їх і далі кликали єгиптянами, а по-місцевому — «масрі» (бо так їхнім діалектом називають Єгипет — «Маср»).

У тих краях, де вони оселялися — як мусульмани, так і християни — люди досі пам'ятають про своє походження, хоча здебільшого вже докладно не знають, звідки саме приїхали їхні предки в ті буремні часи модерної історії Палестини. Серед них були і такі, які після понад пів століття з часів пригод Ібрагіма-паші (а він, за переказами, мав світле волосся й голубі очі, а без чалми цілком нагадував європейців), прагнули познайомитися зі своїми далекими родичами у Єгипті. Один такий, наприклад, був і в нашому таборі: він поїхав до Каїра, де одружився і створив нову сім'ю. Так і їздив, коли мав змогу і гроші — поміж єгипетською столицею та Дегейшею.

Ще донедавна, Уджейле, у таборах для біженців від багатьох старих людей можна було почути притаманну єгипетському діалекту вимову і характерні слова. На мое здивування, мені траплялися такі родини і у бедуїнському середовищі: ці «єгиптяни» належали до їхніх племен і жили як бедуїни, а деякі з них згадували, що прийшли з Єгипту.

І так солдати переможеного паші, які переважно були із фелаків, збудували на старих руїнах нові поселення — ті самі поселення, які через сто років оплакуватимуть палестинці після своєї поразки у Накбі. А щодо деяких міст, у яких палестинцям довелося стати громадянами Держави Ізраїль, то потрапивши, наприклад, до Яффи і гуляючи тим, що від неї лишилося, подорожній інколи може відчути себе, наче він у одному з кварталів старого Каїра.

Є й інші місця у Вифлеємі, які своєю назвою завдячують паші.

Розповідають, що після помсти бунтівникам і руйнування мусульманської дільниці Вифлеєма, його увагу привернули зелені оливкові поля, які росли тут ще з часів римлян. Паша був настільки вражений, як далеко простягаються ці поля, що не втримався (ой не давала йому Палестина спокою!) та й сказав:

— Ген далеко, ген до зір! — так із часом ось це його «ген до зір» перетворилося на Гендазу.

Спадщина, яку в цьому краї залишив після себе паша, не обмежується назвами, жертвами і більшою частиною його війська — чимала частина слів, якими послуговуємося досі, походить саме з тих часів. Приміром, у наших краях, та й у цілому Леванті, на гроші кажуть «масарі», що походить від «Маср», а саме так єгиптяни називають Єгипет.

1831 року Мухаммад Алі своїм декретом наказав відчеканити із золота й срібла нові єгипетські гроші, що не мали визначеної вартості. А вже 1836-го до обігу входить єгипетський фунт, який почали використовувати також у залежних від єгипетського паші країнах Леванту, називаючи ці гроші «масарі», тобто ті, що походять із Масру-Єгипту.

Якби ти бачив, дядьку Уджейле, з якою затятістю єгипетський паша придушував повстання, то й заляк би від здивування. Однак, не можна заперечувати й того, що ця Ібрагімова виправа здебільшого сформувала ту палестинську ідентичність, якою ми знаємо її сьогодні, зокрема і її єгипетську складову.

Неодмінно вразило б тебе, Уджейле, батьку палестинських божевільних, що з плином часу, наче той полин гіркого, проти гонорового паші несамовито зростала лють чужоземних сил, а у справі маленької, проте святої для Османської імперії палестинської землі почали втручатися великі держави. Як це сталося у час війни ім-

перій — Російської проти Османської, так званої «хворої ноги Європи», яка перетворилася на малу світову війну, охопивши й інші впливові держави. Війна ця, що почалася 1853 року й отримала назву Кримської, тривала майже три роки і була спричинена чимось, що з віддалі років може здаватися суцільним божевіллям — зникнення срібної Вифлеємської зірки з Печери Храму Різдва Христового у Вифлеємі, у якій, як вважається, народився Ісус. Росіяни тоді вважали, що сталося порушення прав православних у храмі на користь католиків і сприйняли це як образу.

Війна, що почалася з таких дрібних причин, принаймні офіційно, як крадіжка Зірки Різдва, призвела свого часу до суттєвих наслідків і побічних ефектів світового масштабу, важливість яких згадає професор Генрі Фішер у своїй «Історії Європи сучасного періоду», наводячи як приклад — створення сприятливих умов для незалежнення німецької та італійської націй від Австрійської імперії.

Можна згадувати й інші зрушення, які супроводжували кримську війну, зокрема корисні для британських жінок, серед яких міс Флоренс Найтінгейл, яка, зростаючи в спокійну вікторіанську добу, втекла з батьківщини на фронт для догляду за пораненими.

На книжку Фішера я натрапив між товстих фоліантів серед речей аль-Абда Аляві. В одній з них згадується і твоє ім'я, Уджейле. Щоби купувати ці книги, Аль-Абдові доводилося заощаджувати, збираючи по піастру зі своїх благовільних заробітків. Чи це було до того, як він збожеволів, чи вже після — цього я напевно не знатиму.

Згодом ця бібліотека перейшла до Юсефа Алляна, якому потрібно на правду віддати належне за зухвалість і завзятість, з якими він збирав книжки серед викинутих перед домом пожитків небіжчика, які мати аль-Абда Аляві збиралася спалити вже через кілька місяців після його смерті, щоби звільнити кімнату.

Про що думав той божевільний вифлеємець (припускаю, він був із католиків), коли знімав срібну зірку? Він

міг думати про що завгодно, лиш не про те, що це призведе до світової війни, яка дасть свободу жінкам і певним народам, знищуючи при тому інші. І вже точно не про те, з яким безумством світ руйнуватиме, нищитиме і вбиватиме його маленьке містечко.

Ці безумні протиріччя досі вирують у Храмі Різдва Христового, незважаючи на статус-кво, що утворився внаслідок політичної рівноваги світових сил того часу і визначив за кожною конфесією їхні права у головних палестинських храмах. Не злічити, скільки разів сварилися тут монахи різних течій і скільки разів ці сварки переростали у щось більше. Наприклад, у пожежу 1873 року, коли італійський священник Антоніо Паоло, знаний як Абу аль-Ятама, тобто «сирітський батько», на прохання одного з благодійників, який щедро жертвував на його добродійні проекти, справив службу за швидке одужання його сина, який упав у став і ледь не втопився.

Уранці 25 квітня Абу аль-Ятама правив службу, що, вочевидь, не сподобалося православним, які у кількості двохсот озброєних ножами й киями людей увірвалися до храму, де знищили іконостас французьких священників і спалили коштовні гардини, які прикрашали стіни Святого Вертепу та були подаровані Францією з дозволу османської влади. Внаслідок нападу у храмі сталася пожежа, яка знищила частину будівлі.

Того ж дня у справу втрутився французький консул Ернест Карбон, до якого долучилися його іспанський, італійський, австрійський і англійський колеги, що виразили рішучий протест проти скоєного і направили до Стамбула скарги, вимагаючи від Османської держави переслідування і покарання правопорушників та забезпечення прав Франції щодо захисту святих місць. Росія ж стала на бік православних.

Після розгляду всіх скарг султан наказав збудувати біля Храму Різдва Христового урядову управу та казарму на сто солдатів, яку згодом стали називати Сараєм. До речі, де були казарми у твій час, Уджейле?

Тоді єрусалимський управитель, якому підпорядковувався Вифлеєм, створив слідчу комісію за участі, зокрема, згаданого консула. Вона стягнула з православних 110 франків штрафу на користь французьких священників, а єпископа Афтемія разом з іще двома ченцями було позбавлено сану.

У Стамбулі ж османська влада вирішила доручити Хафізові Саїду, представнику Єрусалима у Меджлісі, освіченому чоловіку, який однаково добре знав арабську і турецьку, завдання розподілити між конфесіями права на користування святими місцями. Протягом трьох років Хафіз жив у Вифлеємі, де впроваджував пункти запропонованого ним плану, який підтримали в управлінні з конфесійних справ у «Гарматних Воротах» (палаці Топкапи, що у ньому розміщувався уряд Османської імперії), а потім повернувся до Яффи, де, зійшовши кар'єрними сходами через кілька посад, опинився у кріслі голови міської управи.

А на початку 1874 року починається робота в новому Сарай. Починається вона з поля сім'ї ас-Скафі, де раніше була стайня для коней. Над нею звели два нові поверхи. На одному була поліція та в'язниця, на іншому — резиденція голови і суд. У передній частині першого поверху розміщувалася управа, а задню відвели під управління охорони здоров'я. У чотирьох метрах від неї по периметру було збудовано півтораметровий кам'яний мур, увінчаний колючим дротом, вхід до якого закривали ворота в чотири метри завширшки.

Уранці 8 грудня 1917 року, після входу сил Антанти до Вифлеєма, Сарай перейшов до британців. Османці відступали старою римською дорогою у східному напрямку. Один із солдатів писав, що коли вони зайняли Вифлеєм, то потрапили у місто привидів. Воно зникало, знемагаючи від голоду і хвороб. Замість того, щоб вийти з цієї несправедливої війни і, відродившись, увійти у нову епоху, воно помирало у темряві віків, населяючись привидами.

У 1934 році брати Бадр та Ібрагім Ляма, з якими пов'язаний розвиток кіноіндустрії в Єгипті, знімали тут фільм «Утікач». У ньому розповідається історія втечі одного палестинця від примусової мобілізації до османського війська. Зйомки картини, які почалися в Сараї, закінчували поблизу Дегейші та Ставків Соломона, про що з гордістю згадує один малознаний, як і ми з тобою, Уджейле, історик Ханна Джукман Абу Абду.

Тоді, під час зйомок, брати Ляма, які походили з Вифлеєма, так і не навідалися до дому своїх дідів. Хіба могли вони знати, що вже за чотири роки його змете, наче буревієм, і що причиною стануть уже не османці, але англійці: влітку 1938 року Сарай буде спалено палестинцями, які протестуватимуть проти британської політики на підтримку становлення єврейської держави, а дві потужні кам'яні колони із нього придбають мусульманські вакфи, щоб встановити на вході до Мечеті Омара. А вже 1942 року на доходи від податків, сплачених арабами, британська адміністрація вирішила відбудувати Сарай, а також збудувати в'язниці та форти для свого війська. Частина коштів, зокрема, пішла на відкриття тут єврейського представництва.

«Наближення війська з боку єгипетського правителя!» — таким записом у судовій книзі Єрусалима, Уджейле, писар цілком об'єктивно зафіксував появу на горизонті та наближення перших ешелонів війська паші...

Як причарувати жіноче серце, не вдаючись до чарів?

Є й інша, Уджейле, менш поширена версія походження назви Дегейша. Вона пов'язана з іменем чоловіка, який мешкав у одному зі старих будинків по вулиці Єрусалим-Хеврон. Йдеться про знаного як у Палестині, так і в інших арабських краях, та й у світі загалом, чоловіка на ім'я Дагеш-бек або доктор Дагеш, засновника релігійної течії, відомої як дагешизм, якого я особисто називаю «пророком двадцятого століття».

Ця версію я почув з вуст Джорджа Ганема, старого одинача, одного з небагатьох вифлеємців, що пам'ятають ту епоху, і Дагеш-бека, який покинув цей світ уже кілька десятиліть тому, та залишив слід в їхній пам'яті своїми чудотворами.

Упродовж віків люди завжди дивилися на пророків крізь призму див і дивацтв, божевілля і чарів. А пророкам такий підхід завжди видавався несправедливим. Узяти хоча б часи, коли були написані Святі Книги. Ти, Уджейле, мабуть, найкраще з людей розумів це.

Умостившись на подушках у своїй крамниці, де він любив засиджуватися із друзями старожилами, і позагадувавши їм усі свої нудні загадки, він казав: «Так, дух цього асирійського хлопця, званого Дагеш-беком, досі літає над цими місцями. І не лише над Вифлеємом і Єрусалимом, де він народився і виріс, але й над іншими містами, серед яких і славний Бейрут, в якому він проповідував свою нову віру».

Його звали Селім Муса аль-Ашша. Він народився 1909 року у Вифлеємі, де зростав без батька. Його дідові вдалося порятуватися і втекти від різанини, яку турки вчинили

під час Першої світової війни, позбавивши життя півтора мільйона вірмен і ассирійців.

І в рідному містечку, і в інших містах Палестини Селіма знали передусім як видатного чудодія, хоча жив він зі скромної праці, винаймаючи та ремонтуючи велосипеди на площі Різдва Христового, навпроти одного з найдавніших і найвідоміших храмів у світі.

Старші люди, а особливо ассирійці, добре пам'ятають чудеса, якими прославився Селім, хоча здебільшого він їх робив, аби просто похизуватися. Одного разу він запросив до себе різних поважних людей і духівництво та подав їм до столу огірки, і коли хтось клав до рота огірка, той огірок миттєво перетворювався на чобіт.

І це далеко не єдина подібна історія, Уджейле. Ти міг би подумати, що це звичайна вигадка, щоб кепкувати з вельмож. Але насправді є багато інших дивовижних історій, пов'язаних з ним, недарма ж він заробив собі прізвисько дивака — по-нашому *дагеша* — і став зватися Дагеш-беком. Якось було таке: приходить він до циркульника із власною головою у руках, кладе її на стіл і просить підстригти, а сам іде пройтися, поки той не скінчить роботи.

Або ще розказував Ганем, що був свідком такої історії: «Одного разу запросив він нас на лекцію, яку мав прочитати о першій, а сам запізнився на цілу годину. Приходить о другій і на наші зауваження каже, що він геть не спізнився, у чому ми можемо пересвідчитися, подивившись на наші годинники. Дивимося — перша година!» Навіть не думай сміятись, Уджейле!

Деякі із сучасників Дагеш-бека згадують про його приватне життя, а саме про його стосунки із жіноцтвом. Розповідають, ніби одна жінка до безтями закохалася в нього і, покинувши свого чоловіка, слідувала за ним усюди, аж поки той не оселився в Бейруті. Стверджують, що він її зачарував, а чоловіка її геть звів із розуму, так, що той став тинятися містом у старому лахмітті людям на сміх. Та навіть більше, запевняють інші, через чари Дагеш-бека

деякі з тих, хто обурювався його позашлюбним зв'язком із цією жінкою, теж збожеволіли.

Та незважаючи на розпусні картини, в яких зображують поведінку Дагеша, що для декого навіть стала причиною болючих травм, сучасники згадують одну виняткову жінку в його житті — його матір. Ця сильна жінка ростила його без батька у важких умовах. Вона доклала чимало зусиль, щоб його виховати. І про неї Дагеш пам'ятав завжди, в чому можна пересвідчитися, прочитавши книжку із назвою «Сумні гімни: на згадку про засновницю дагешизму», яку уклав один із послідовників Магед Магді ад-Дагеші. А про тебе, Уджейле, я вже втомився шукати у книгах, — не кажучи про твоїх батьків, про яких я так нічого і не дізнався, — чому ти вчинив, як Дагеш? Так, я прислухаюся до твоєї поради, яку чую крізь роки — «не залишай комусь іншому писати про тебе, розкажи свою історію сам». Я намагаюся, Уджейле, намагаюся.

У ті часи читачі знали Дагеша як автора багатьох книг, кількість яких сягнула півтораста. Зокрема писав він твори, близькі до того, що ми називаємо сучасною поезією, і в деяких з них — мабуть, я трохи перебільшую — можна побачити, що він творив цю поезію задовго до покоління її піонерів — Бадра Шакіра ас-Саяба і Назік аль-Маяліки. Серед прихильників цієї ідеї ви знайдете й отця Якуба, пастора асирійської громади Вифлеєма, який познайомився з Дагешем у 1964 році в його бейрутському палаці.

Я вийшов угору на вифлеємський базар і зайшов до церкви Святого Єфрема, де й піднявся вузькими сходами до кабінету, в якому жив отець Якуб. І хоч був він зазвичай не дуже балакучим, проте цього разу історія про Дагеш-бека буквально полилася з його вуст: «Потрапити до нього можна була лише за записом, та коли він дізнався, що я прийшов з Вифлеєма, то одразу мене прийняв. Він був середнього зросту і на вигляд мав років шістдесят. Чекаючи на Дагеша в салоні палацу, оточений опудалами левів і тигрів, я оглядав його велику бібліотеку, в якій на

око нарахував зо чверть мільйона книжок. Побачивши мене, він одразу почав розпитувати про новини Вифлесама і його жителів».

— Я знаю, що Ви чоловік богобоязний, — сказав йому отець Якуб, — і що Ви людина великих знань і культури, а не шукач і шахрай, і вірю, що всі чудеса, які Ви робили, були для того, щоб принести людям радість і втіху.

— Ви єдиний, отче, хто зрозумів правду про мене. Я ніколи не був шукарем і шахраєм, — відповів йому Дагеш.

Отець Якуб пройнявся до нього справжнім співчуттям. Живучи з Дагеш-беком, він зрозумів, що той, будучи бідним напівсиротою, упродовж життя намагався заслужити повагу інших і бути людиною культурною, освіченою та ерудованою.

І йому це врешті вдалося, коли, зібравши довкола себе багатьох інтелектуалів, заснував релігійну течію, або, як вони самі любили її називати, нову віру — дагешизм, ідея якої полягала у зближенні різних єдинобожних релігій. Однією з найвидатніших її представників була письменниця та мисткиня Марі Хаддад (1895 — 1973), яка навіть до свого імені додавала Дагешистка. Марі. Її перу належить багато прозових і поетичних творів. Вона була рідною сестрою мислителя Мішеля Шихи, якого називають «одним із основоположників течії ліванських інтелектуалів».

Отець Якуб багато говорив тоді про всі дивні речі, про дива, які творив Дагеш-бек у епоху, коли в них ніхто вже не вірив. Як-от: одного разу він заліз на морському дні на цілих шість годин, а потім вийшов живий і здоровий до своїх послідовників. Він теж згадував, як одного разу запитав Дагеша, чи той вміє ходити по воді й отримав ствердну відповідь. Проте Дагеш не робив цього, бо не хотів ототожнювати себе із Христом, який ходив по воді. Якубові цієї відповіді було достатньо, щоб повірити йому. Але ти, Уджейле, міг би подумати, що Дагеш дав йому саме таку відповідь, яку щиросердий отець хотів почути.

Голос отця Якуба, який походив з Іраку і товаришував з Бадром Шакіром ас-Сайябом, трохи губився за крика-

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ